

Ольга Палеха,
*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти, природничих і математичних
дисциплін та методик їх викладання
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
e-mail: paleha1308@gmail.com*

МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ключові слова: національна ідентичність, вчитель початкових класів, формальна та неформальна освіта.

У час цивілізаційних викликів, важливим для функціонування української держави є смисложиттєві основи існування людини. Проблеми національної самоідентифікації стають пріоритетними для нашого народу, особливо у час повномасштабної агресії російської федерації проти України. Ключовим питанням сьогоденні української держави є усвідомлення її громадянами значущості формування національної ідентичності, приналежності до української нації. Від характеру, змісту національної ідентичності значною мірою залежить майбутнє як самої держави, так розвиток відносин у країні між різними групами населення. Провідну роль мови у формуванні національної ідентичності засвідчує абсолютне переважання у Європі країн, об'єднаних однією національною мовою.

Усвідомлення та осмислення власної ідентичності є одним з найважливіших мотиваційних чинників поведінки та професійної діяльності вчителя початкових класів.

Проблеми національної ідентичності досліджують українські вчені, зокрема О. Лановенко, О. Шевченко, В. Пироженко, В. Ліпкан та інші. У наукових доробках В. Андрущенко, І. Беха, В. Борисова, М. Боришевського, В. Кременя, С. Максименка, В. Москальця, І. Пасічника ставляться питанням гуманізації національної освіти і національного виховання, оптимізації

розвитку національної ідентичності та національної самосвідомості студентської молоді.

Поняття національної ідентичності передбачає, насамперед, самобутність, історичну індивідуальність, співвіднесення індивідом себе з певними політичними інститутами та символами, ключовим із яких є держава та її атрибути, наявність популярної в масах національної ідеї.

Людина є суспільною істотою, і процес її соціалізації немислимий поза спілкуванням. Тому проявом ідентичності виступає мова. Вона є основним засобом комунікації в соціумі. Як мова держави виступає одним із головних її атрибутів, консолідує населення всіх регіонів та представників етнічних, мовних, політичних, релігійних груп.

Учитель початкових класів є тією особою, яка формує національні цінності у молодого покоління, розкриває і тлумачить поняття історичної пам'яті, української ідеї, єдності поколінь на основі віри в національну ідею, почуття національної гідності, любові до рідної культури, української мови, пошани до національних символів.

Формування національної ідентичності майбутнього вчителя початкових класів у Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г.Короленка відбувається у системі формальної та неформальної освіти. Освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» підготовки вчителів початкових класів передбачено вивчення низки освітніх компонентів, зокрема «Історія української державності та національної культури», «Філософія та соціологія освіти», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Теорія та методика виховання», «Сучасна українська мова з практикумом», «Технології позакласної та позашкільної роботи», «Дозвіллезнавство», «Основи педагогічної майстерності та педагогічна творчість», навчальна та виробничі практики, у ході вивчення яких постають питання формування національної ідентичності вчителя засобами мови.

Неформальна освіта здійснюється через участь у виховних заходах відповідної тематики (до прикладу, театралізована вистава «Народний календар»), конкурсах патріотичної пісні, літературних та театральних гуртках, роботі творчих лабораторій, участь у мистецьких колективах (Український народний хор «Калина», Народний вокальний ансамбль «Свічадо», Народний аматорський хор імені П. Лиманського) тощо. У цій роботі базовими складниками національної ідентичності мають стати любов до народу, батьківщини, держави; відданість батьківщині, суспільно значуща цілеспрямованість, моральна стійкість, готовність до самопожертви; наявність почуття власної гідності; проголошення свободи, любові, справедливості, гідності, відповідальності. Використання образів народної та професійної культури, усної народної творчості (казок, міфів, легенд, загадок, приказок тощо) демонструє надбання української культури, мови, що підкреслює важливість державотворення та формування національної ідентичності майбутніх вчителів початкових класів.

Цивілізаційні зміни у світі зумовили акцентування уваги на питаннях національної ідентичності, що стало надважливим і пріоритетним щодо безпеки сучасних держав. При цьому головною властивістю мови як підґрунтя ідентичності є унікальна здатність консолідації спільнот в єдиний соціум. Саме у мові нація зберігає історію, багатовіковий досвід, здобутки культури, світоглядні ідеї.

Підкреслимо важливу роль учителя початкових класів у вихованні молодого покоління на засадах національної культури. В Україні є теоретична база та певний практичний досвід формування національної ідентичності вчителів початкових класів, що навчаються у закладах вищої освіти. Водночас є й перспективи для вдосконалення цього процесу, особливо в умовах воєнного стану.

Література

1. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.